© 2026 International Conference on Multidisciplinary Sciences and Innovations . All Rights Reserved.

O'ZBEKISTONDA XUSUSIY KORXONALARNI MOLIYAVIY SOG`LOMLASHTIRISHNING MOLIYA-KREDIT MEXANIZMLARI

Umarova Hulkar Umidulloyevna
Osiyo Xalqaro Universiteti o'qituvchisi

Annotasiya. Mazkur maqolada mamlakatdagi xususiy korxonalarning umumiqtisodiy holati va moliyaviy barqarorligini tahlil qilish, moliyaviy sog'lomlashtirish mexanizmlari takomillashtirishning qator institutsional va iqtisodiy tamoyillari tahlil qilingan . O'zbekiston Respublikasida kichik va o'rta biznes sub'ektlarini moliyaviy sog'lomlashtirishni tartibga solish yuzasidan ilmiy taklif va amaliy tavsiyalarni ishlab chiqish, shuningdek moliyaviy resurslar, xususan, bank kreditlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish masalalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: Kichik va o'rta biznes , moliyaviy sog'lomlashtirish, moliyaviy barqarorlik, to'lovga layoqatsizlik, moliyaviy majburiyatlar, likvid aylanma aktivlar, kreditor qarzdorlik.

Kirish.

Hozirgi global rivojlanish davrida mamlakatimizda xususiy tadbirkorlik va kichik biznes milliy iqtisodiyotning tayanch ustunlaridan biriga aylanib bormoqda. So'nggi yillarda amalga oshirilayotgan tub tarkibiy islohotlar, bozor munosabatlarining chuqurlashishi hamda investitsiya muhitining yaxshilanishi xususiy sektorning yalpi ichki mahsulotdagi ulushini va bandlikni ta'minlashdagi mavqeini keskin oshirdi. Biroq, globallashuv davridagi keskin raqobat, makroiqtisodiy tebranishlar, bozor konyunkturasining o'zgarishi va tashqi iqtisodiy xatarlar sharoitida ba'zi xususiy korxonalar moliyaviy beqarorlik, to'lov qobiliyatining pasayishi hamda inqiroz holatlariga duchor bo'lmoqda. Xususiy subyektlarning moliyaviy inqirozga uchrashi nafaqat ushbu korxonalarning bankrotligiga, balki tarmoqlararo qarzdorlik zanjirining uzilishiga, ish o'rinlarining yo'qolishiga hamda soliq tushumlarining kamayishiga olib keladi. Shu sababli, inqiroz holatidagi yoki moliyaviy qiyinchilikka uchragan xususiy korxonalarni tugatish o'rniga, ularni moliyaviy sog'lomlashtirish va faoliyatini qayta tiklash davlat va bozor institutlarining eng ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi.

Asosiy qism.

O'zbekistonda bank-moliya tizimini isloh qilish va biznesni qo'llab-quvvatlash bo'yicha qabul qilingan me'yoriy-huquqiy hujjatlar xususiy korxonalarni inqirozdan olib chiqishning zamonaviy moliya-kredit vositalarini amaliyotga joriy etishga keng yo'l ochdi. Tadqiqotlar natijasiga ko'ra, xususiy korxonalar faoliyati tahlili shuni ko'rsatdiki, ular uchta asosiy muammoga duch kelmoqdalar:

- mablag'larning yetishmasligi va to'lov majburiyatlarini o'z vaqtida bajara olmaslik tufayli to'lov qobiliyatining pastligi;
- mulkdorlar manfaatlarining yetarli darajada qondirilmasligi, bu korxonaning o'z mablag'lari rentabelligining pasayishida namoyon bo'ladi;
- korxonaning moliyaviy mustaqilligining pasayishi.

Korxonalarni moliyaviy sog'lomlashtirishning samarali usullari va mexanizmlarini qo'llash menejerlarga ongli va samarali boshqaruv qarorlarini qabul qilish imkonini beradi, bu esa o'z navbatida biznesning rivojlanishiga, shuningdek, butun iqtisodiyotning o'sishiga turtki bo'ladi. Ushbu barqarorlik shartlariga quyidagilar kiradi:

a) kreditorlar va qarzdorlar, xodimlar bilan hisob-kitoblar va dividendlar, ulushlar to'lash;

© 2026 International Conference on Multidisciplinary Sciences and Innovations . All Rights Reserved.

b) moddiy-texnika va texnologik bazani yaxshilash va yangilash uchun bank kreditlari va investitsiyalarini olish imkoniyati;

v) korxonaning tijorat banklari va investorlar oldidagi qarzini o'z vaqtida to'lash.

Davlat mamlakat iqtisodiy hayotidagi muhim institutdir. Shu bois mamlakat ichida sodir bo‘layotgan jarayonlar jamiyat, korxonalar va alohida fuqarolar rivojlanishi uchun qulay shart-sharoit yaratuvchi muayyan mexanizmlar yordamida nazorat qilinishi kerak.Korxonaning to'lov qobiliyatini yo'qotishi, shuningdek, moliyaviy majburiyatlarga ega bo'lishining ko'plab sabablari bor, ammo shuni ta'kidlash kerakki, bunday vaziyatda yuzaga keladigan muammolarni samarali hal qilish asosiy vositalarni yangilash, tuzilmani takomillashtirish, birlashgan doimiy monitoring qilishda davlat yordami kerak. Har qanday korxona o'zining to'lovga layoqatsizligi va keyingi samarali rivojlanishning mumkin emasligi bilan bog'liq salbiy oqibatlarga duch kelishi mumkin. Korxonani inqirozdan olib chiqish uchun zarur bo'lgan tartib-qoidalar qonun bilan tartibga solinishi kerak. Bunday holda, davlat siyosati korxonaning moliyaviy holatini normallashtirish uchun bir nechta dastaklarni o'z ichiga oladi. Birinchidan, bu tartibga solish va qonunchilik choralari:

1. Sanatsiya (byudjet mablag'lari bilan ta'minlash).
2. Majburiy to'lovlar bo'yicha qarzni qayta tuzish.
3. Soliq to'lovlarini kechiktirishni ta'minlash, investitsion soliq imtiyozlarini taqdim etish.
4. Bankrotlik institutida reabilitatsiya jarayonlarining mavjudligi.
5. Ayrim toifadagi tashkilotlar uchun bankrotlik, moliyaviy sog'lomlashtirish va qayta qurish xususiyatlarining mavjudligi .
6. Banklardan olingan kreditlar bo'yicha foiz stavkalarini subsidiyalash.
7. Davlat kafolatlarini ta'minlash.
8. Boshqa chora-tadbirlar .

Xulosa va takliflar.

Xulosa qilib aytsak , davlatimiz iqtisodiyotining barqaror hamda yuqori sur’atlarda o‘sishini ta’minlashda xususiy korxonalarni moliyaviy rivojlantirish masalalarining nazariy va amaliy asoslarini o'rganish, ularni hal etishning dastaklarini belgilab olish hozirgi kunning dolzarb masalasi bo‘lib hisoblanadi. amalga oshirilishiga bog‘liq. O‘zbekiston sharoitida xususiy korxonalarni moliyaviy sog‘lomlashtirishning moliya-kredit mexanizmlarini takomillashtirish nafaqat alohida olingan biznes subyektining to‘lov qobiliyatini tiklash, balki mamlakatning umumiy moliyaviy barqarorligini ta’minlash, investitsion jozibadorlikni oshirish hamda barqaror iqtisodiy o‘sishni davom ettirishning muhim omilidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2022-yil 28-yanvardagi “2022–2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-60-son Farmoni. www.prezident.uz
2. O`zbekiston Respublikasining 2003-yil 24-aprelda qabul qilingan yangi tahrirdagi «Bankrotlik to‘g‘risida»gi qonuni. Toshkent sh, 2003 y https://lex.uz/docs/9553753.
3. S.Najmiddinov va H.Xasanovlar "Korxona moliyaviy holatini baholash"(muammolar va ularni hal etish) 1999-yil .
4. Tursunov B. O. Sanoat korxonalarining moliyaviy barqarorligini baholash va inqirozga qarshi boshqaruv strategiyalari. Monografiya. – T.: "Fan va texnologiya".2023y
5. Umarova, H. (2026). Mintaqaviy iqtisodiy rivojlanish milliy iqtisodiy o‘sish omili sifatida AGROBIZNES,FAN VA TEXNOLOGILAR .Ilmiy-amaliy jurnal